

Ve keza cumhur-u m'minn ve muvahhidnin o kelimat-ı mbarekeden kalben zevkettikleri m-i hayatı ve Őerab-ı cenneti, sen de o mukaddes maŐrapalardan iĀersin...

sh: » (Ms: 77)

İ'lem! Kavaid-i usliyedendir ki: Bir mes'ele hakkında isbat edenin sözü nefyedenin sözüne müreccahtır. Ānki isbat edenin yardımcıları var, sözünde kuvvet olur. Nefyedenin yardımcısı olmadığından tek kalır, sözünde kuvvet yoktur. Hatt bin adam bir Şeyi nefyederse, bir adam gibidir. Bin adam da isbat ederse, isbat edenlerin her birisi bin olur. Ānki hepsi bir Şeye bakıyorlar. Ve bir noktaya parmak bastıklarından birbirini takviye ediyorlar. Nefyedenlerde birbirini takviye etmek yoktur, her birisi tek kalır.

Meselâ: Bin pencereden bir yıldıztı görüp isbat eden bin adamın her birisi ötekisine yardımcı olur, sözünü takviye eder. Ānki o bin adam, parmakla işaret eder gibi, o Şeyi isbat ediyorlar. Nefyedenler yle deĀildir. Ānki nefy iĀin sebep lâzımdır. Sebebler de ayrı ayrı olur. Meselâ: Birisi "Gzmde za'fiyet var, göremedim", tekisi "Evimizde pencere yok", tekisi "SoĀuktan baŐımı kaldırıp bakamadım" der. Ve hkeza... Her birisi nefyine, mddeasına ayrı bir sebep gsterdiĀinden, kendisince yıldıztın bulunmaması, nefs-l emirde de yıldıztın bulunmamasına dellet etmez ki birbirine yardımcı olsun.

Binaenaleyh bir mes'ele-i İmaniyenin nefyi hakkında ehl-i dalletin ittifakları haber-i vâhid hükmündedir, tesiri yoktur. Amma ehl-i hidayetin mesail-i İmaniyede olan sözleri, her birisi ötekisine yardımcıdır, takviye eder...

İ'lem Eyyühel-Aziz! (=Ey aziz kardeŐim bil ki) Bir küll ne Şeye muhtaĀ ise, cz' de o Şeye muhtaĀtır. Meselâ: Bir Őecerenin meydana gelmesi iĀin ne lâzım ise, bir semerenin vücuduna da lâzımdır. Öyle ise, semerenin Hlıkı, Őecerenin de Hlıkı o oluyor. Hatt arzın ve Şecere-i hilkatin de Hlıkı, O Hâlık olacaktır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İki tarafı birbirinden gayet uzak bir mes'ele var ki, her bir tarafı bir Āekirdek gibi sünbül vermiŐ; aĀaĀ olmuş, dal budak salmıŐ. Böyle bir mes'ele zerine, Őkk ve evhamın konmaması lâzımdır. Ānki bir Āekirdek diĀer bir Āekirdekle, Āekirdek olarak toprak altında

kaldıkları müddetçe iltibas edilebilir. Amma ağaç olduktan, meyve verdikten sonra şek edersen, bütün meyveler senin aleyhinde şahadet ederler. Eğer bu başka bir çekirdektir diye tevehhüm etsen, o ağacın bütün meyveleri seni tekzib ederler. Elma ağacına inkılab etmiş bir çekirdeği, hanzale ağacının çekirdeği farzetmek sana müyesser olmaz. Ancak tevehhümle veya bütün elmaların hanzaleye tebdil edilmiş olmasıyla mümkündür ki, bu da muhaldir.

sh: » (Ms: 78)

Binaenaleyh nübüvvet öyle bir çekirdektir ki: İslâmiyet şeceresi bütün semeratıyla, çiçekleriyle o çekirdekten çıkmıştır. Kur'an dahi, seyyar yıldızları ismar eden şems gibi, İslâmiyetin onbir rûknünü intac etmiştir. Acaba, bu cihan-baha semerelere bakıp gördükten sonra, çekirdeğinde şübhe ve tereddüd yeri kalır mı? Hâşâ...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Tavus kuşu gibi pek güzel bir kuş, yumurtadan çıkar, tekâmül eder, semalarda tayarana başlar. Âfâk-ı âlemde şöhret kazandıktan sonra, yerde kalan yumurtasının kabuğu içerisinde o kuşun güzelliğini, kemalâtını, terakkiyatını arayıp bulmak isteyen adamın ahmak olduğunda şübhe yoktur. Binaenaleyh tarihlerin naklettikleri Peygamberimizin (A.S.M.) bidayet-i hayatına maddî, sathî, sûrî bir nazar ile bakan bir adam şahsiyet-i maneviyesini idrak edemez ve derece-i kıymetine vâsıl olamaz. Ancak bidayet-i hayatına ve levazım-ı beşeriyetine ve ahval-i zâhiriyesine ince bir kışır, nazik bir kabuk nazarıyla bakılmalıdır ki, o kışır içerisinde, iki âlemin güneşi ve tûba gibi şecere-i Muhammediye (A.S.M.) çıkmıştır. Ve feyz-i İlahî ile sulanmış ve fazl-ı Rabbanî ile tekâmül etmiştir. Binaenaleyh Nebiyy-i Zîşan'ın (A.S.M.) mebde-i hayatına ait ahval-i sûriyesinden zaîf bir şey işitildiği zaman üstünde durmamalı; derhal başını kaldırıp etraf-ı âleme neşrettiği nurlara bakmalı.

Maahaza mebde-i hayatına şek ve şübhe ile bakan adam herhalde masdar ile mazhar, menba' ile makes, zâtî ile tecelli aralarını fark edemiyor. Ve bu yüzden şübheye düşer. Evet Nebiyy-i Zîşan (A.S.M.) tecelliyat-ı İlahiyeye mazhar ve ma'kestir; masdar ve menba' değildir. Çünkü o zât yalnız âbiddir ve ibadetçe herkesten ileridir. Demek bu kadar görünen terakkiyat, kemalât onun zâtî malı değildir. Ancak hariçten verilen Rahman-ı Rahîm'in tecellileridir. Evvelce beyan edildiği gibi, hiç bir şey, bir zerreye bile, mana-yı ismiyle masdar olamaz. Amma bir zerre, mana-yı harfiyle semanın yıldızlarına mazhar olur. Yalnız gaflet ile o zerrenin masdar olduğu zannıyla bakıldığından, san'at-ı İlahiyeyi tağutî bir tabiata malederler.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dualar, tevhid ve ibadetin esrarına nümunedir. Tevhid ve ibadette lâzım olduğu gibi, dua eden kimse de, "Kalbinde dolaşan arzu ve isteklerini Cenâb-ı Hak işitir" deyip

Kadir olduğuna itikad etmelidir. Bu itikad, Allah'ın her şeyi bilir ve herşeye kadir olduğunu istilzam eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Şu âlemi ziyalandıran şemsin, bir sineğin gö

sh: » (Ms: 79)

züne tecelli ile girip ışıklandırması mümkündür. Ve ateşten bir kıvılcımın gözüne girip tenvir etmesi imkân haricidir. Çünkü gözü patlatır.

Kezalik bir zerre, Şems-i Ezelî'nin tecellisine mazhar olur. Fakat Müessir-i Hakikî'ye zarf olamaz...

İ'lem ey mağrur, mütekebbir, mütemerrid nefis! Sen öyle bir za'fiyet, acz, fakirlik, miskinlik gibi hallere mahalsin ki, ciğerine yapışan ve çok defa büyültükten sonra ancak görülebilen bir mikroba mukavemet edemezsin; seni yere serer, öldürür...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Hardale ile tabir edilen, bir darı habbesi hükmünde olan kuvve-i hâfızanın ihata ettiği meydanda gezintiler yapılırken o kadar büyük bir sahraya inkılab eder ki, gezmekle bitmez bir şekil alır. Acaba o hardalenin içindeki meydanı bitiremeyen, o hardalenin dairesini ne suretle bitirecektir? Aklın nazarında hardalenin vaziyeti böyle ise, aklın gezdiği daire nasıldır? Akıllı da dünyayı yutar. Fesübhanallah! Cenab-ı Hak hardaleyi, akıl için dünya ve dünyayı da akıl için bir hardale gibi yapmıştır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanların en büyük zulümlerinden biri de şudur ki: Büyük bir cemaatin mesaîsine terettüb eden hasenatı intac eden semeratı, bir şahsa isnad ve ona malederler. Bu zulümde bir şirk-i hafî vardır. Çünkü bir cemaatin cüz'-i ihtiyarîsiyle kesbettikleri mahsulâtı bir şahsa atfetmek, o şahsın icad derecesinde hârikulâde bir kudrete mâlik olduğuna delalet eder. Hattâ eski Yunanîlerin ve Vesenîlerin ilaheleri, böyle zalimane tasavvurat-ı şeytaniyenin mahsulüdür.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Zikreden adamın feyz-i İlahîyi celbeden muhtelif latifeleri vardır. Bir kısmı kalb ve aklın Őuuruna bağlıdır. Bir kısmı da Őuursuz, yani Őuurlara tâbi değildir.                          husule gelir. Binaenaleyh gaflet ile yapılan zikirler dahi feyizden h   değildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hak, insanı pek acib bir terkidde halketmiştir. Kesret içinde vahdeti, terkid içinde besateti, cemaat içinde ferdiyeti vardır. İhtiva ettiği   za, havass ve letaifin her birisi için müstakil lezzetler, elemeler olduğu gibi; aralarında görülen sr'at-i teavn ve imdaddan anlaşıldığı üzere, her birisi arkadaşlarının lezzet, elem ve teessratından da hisse alıyorlar. Bu hilkat sayesinde, insan eğer ubudiyet yoluna giderse; bütün lezzet, nimet, kemalât nevilerinin bir kısımlarına mazhar olmaya Őayandır. Ve keza eğer enaniyet yolunu takib ederse, çeşit çeşit elem ve azablara da mahal olmaya mstehaktır.

sh: » (Ms: 80)

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kelime-i Tevhid'in tekrar ile zikrine devam etmek, kalbi pek çok Őeylerle bağlayan bağları, ipleri kırmak içindir. Ve nefsin tapacak derecede sanem ittihaz ettiği mahbublardan yüzünü  evirtmektir. Maahaza, z kir olan z tta bulunan hasse ve latifelerin ayrı ayrı tevhidleri olduğuna işaret olduğu gibi; onların da onlara münasib şerikleriyle olan al kalarını kesmek içindir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın bir akrabasına (meselâ) okuduğu bir Fatiha-i şerife'den hasıl olan sevabda istifade etmekte, bir ile bin müsavidir. Nasıl ki ağızdan çıkan bir lafzın işitilmesinde, bir cemaat ile bir ferd bir olur. Çünki latif Őeyler matbaa gibidir. Basılan bir kelimeden bin kelime çıkar.

Ve keza nuranî Őeylerde vahdet ile beraber tekessür olduğuna, yani bir nuranî Şeyde bin sevab bulunduğuna bir işarettir...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Nebiyy-i Zîşan'ın (A.S.M.) Makam-ı Mahmud'u İlahî bir maide ve Rabbanî bir sofra hükmündedir. Evet tevzi' edilen lütuflar, feyizler, nimetler o sofradan akıyor. Resul-i Zîşan'a (A.S.M.) okunan salavat-ı şerife, o sofraya edilen davete icabettir.

Ve keza salavat-ı şerifeyi getiren adam Zât-ı Peygamberîyi (A.S.M.) bir sıfatla tavsif ettiği zaman, o sıfatın nereye taalluk ettiğini düşünsün ki, tekrar be tekrar salavat getirmeye müşevviki olsun.

İ'lem ey din âlimi! (*) Ücretim az, ilmime rağbet yok, diye mahzun olma. Çünki mükâfat-ı dünyeviye ihtiyaca bakar, kıymet-i zâtiyeye bakmaz. Meziyet-i zâtiye ise mükâfat-ı uhreviyeye nâzırdır.

Öyle ise, zâtî olan meziyetini mükâfat-ı uhreviyeye sakla, birkaç kuruşluk dünya metainâ satma.

İ'lem ey hitabet-i umumiye sıfatı ile gazete lisanıyla konferans veren muharrir! Sen, kendi nefsinı aşığı göstermeye ve nedamet ederek kusurlarını ilân etmeye hakkın var. Fakat şeair-i İslâmiyeye zıd ve muhalif olan herzeler ile İslâmiyeti lekeliendirmeğe kat'iyen hakkın yoktur.

Seni kim tevkil etmiştir? Fetvayı nereden alıyorsun? Hangi hakka binaen milletin namına, ümmetin hesabına İslâmiyet hakkında hezeyanları savurarak dalaletini neşr ve ilân ediyorsun? Milleti, ümmeti kendin gibi dâll zannetme. Dalaletini kime satıyorsun? Burası İslâmiyet memleketidir, Yahudi memleketi değildir. Cumhur-u mü'minînin kabul

sh: » (Ms: 81)

(*) Ehemmiyetlidir

muttasıl ve mahduddur. Amma kâfirlerin medeniyetinde görülen mehasin ve yüksek terakkiyat-ı sanayi, (bunlar) tamamen medeniyet-i İslâmiyeden, Kur'anın irşadatından, edyan-ı semaviyeden in'ikas ve iktibas edildiği "Lemaat" ile "Sünühat" eserlerimde istenildiği gibi izah ve isbat edilmiştir...

□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□

sh: » (Ms: 82)

İ'lem! Mesail-i diniyeden olan içtihad kapısı açıktır. Fakat, ş zamanda oraya girmeğe altı mani vardır...

Birincisi: Nasılki kışta fırtınaların şiddetli olduğu bir vakitte, dar delikler dahi seddedilir; yeni kapılar açmak hiç bir cihetle kâr-ı akıl değil. Hem nasılki büyük bir selin hücumunda tamir için duvarlarda delikler açmak gark olmağa vesiledir. Öyle de: Ş münkerat zamanında ve âdât-ı ecanibin istilâsı ânında ve bid'aların kesreti vaktinde ve dalaletin tahribatı hengâmında, içtihad nâmıyla kasr-ı İslâmiyetten yeni kapılar açıp duvarlarında muharriblerin girmesine vesile olacak olan delikler açmak, İslâmiyete cinayettir...

İkincisi: Dinin zaruriyatı ki içtihad onlara giremez. Çünkü kat'î ve muayyendirler. Hem o zaruriyat, kut ve gıda hükmündedirler; ş zamanda terke uğruyorlar ve tezelzlledirler. Ve bütün himmet ve gayreti onların ikamesine ve ihyasına sarfetmek lâzım gelirken, İslâmiyetin nazariyat kısmında ve selefin içtihadat-ı safiyane ve hâlisanesiyle bütün zamanların hacatına dar gelmeyen efkârları olduğu halde, onları bırakıp, heveskârane yeni içtihadlar yapmak; bid'atkârane bir hıyanettir.

Üçüncüsü: Her zamanın insanlarınca, kıymetli addedilerek efkârı celbeden cazibedar bir meta mergubdur. Meselâ: Bu zamanda en rağbetli, en iftiharlı, siyasetle iştigal ve dünya hayatını temin etmektir. Selef-i sâlihîn asrında ve o zaman çarşısında en mergub meta, Hâlık-ı Semavat ve Arz'ın marziyatlarını ve bizden arzularını kelâmından istinbat etmek ve nur-u nübüvvet ve Kur'an ile kapatılmayacak derecede açılan âhîret âlemindeki saadet-i ebediyeyi kazandırmak ve vesailini elde etmek idi. Bu itibarla, o zamanlarda bütün fikirler, kalbler, ruhlar marziyat-ı İlahiyeyi bilmek ve öğrenmeğe müteveccih idi. Bunun için, istidad ve iktidarı olanlar o zamanlarda vukua gelen bütün ahval ve vukuat ve muhaverattan ders almakla, içtihadlara

zemin teşkil eden yüksek istidadlar vücuda gelirdi.

Şimdi ise, fikir ve kalblerin teşettütü, inayet ve himmetlerin za'fiyeti, insanların siyaset ve felsefeye ibtilâ ve rağbetleri yüzünden, bütün istidadlar fûnun-u hazırâ ve hayat-ı dünyeviyeye müteveccihdir. Ahkâm-ı diniyeye sarfedilecek müstakim bir içtihad yoktur.

Dördüncüsü: İctihad kapısından İslâmiyete girip mesailini genişlendirmeye meyleden adamın maksadı, zaruriyata imtisal ile takva ve kemale mazhariyet ise güzeldir. Amma zaruriyatı terk ve hayat-ı

sh: » (Ms: 83)

dünyeviyeyi, hayat-ı uhreviyeye tercih eden adam ise, onun içtihadı meylî, meyl-üt tahribdir. Tekliften çıkıp kaçmak için bir yol bulmaktır.

Beşincisi: Her şeyin, her hükmün vücuda gelmesi bir illete binaen olduğu gibi, bir maslahata dahi tabidir. Fakat maslahat illet değildir. Ancak tercih edici bir hikmettir. Bu zamanın efkârı, bizzât saadet-i dünyaya müteveccihdir. Şeriatın nazarı ise, bizzât saadet-i uhreviyeye müteveccih olup, bittabi dünyaya da nâzırdır. Çünkü dünya âhirete vesiledir.

Umumî bir beliiye olan ve nâsın ona mübtela olduğu çok işler vardır ki zaruriyattan olmuştur. O gibi işler sû'-i ihtiyar ile gayr-ı meşru meyillerden doğmuş olduklarından, mahzuratı ibahe eden zaruriyattan değildir. Ve ruhsat ve müsaade-i şer'iyenin şûmulüne dâhil olamazlar. Meselâ: Bir adam sû'-i ihtiyarıyla haram bir tarzda kendini sarhoş etse, hal-i sekirde yaptığı tasarrufatta mazur olamaz. Bu zamanda bu gibi içtihadlar, semavî değil ancak arzî içtihadlardır.

Bu gibi içtihadlar ile Hâlık-ı Semavat ve Arz'ın hükümlerinde yapılan tasarrufat merduddur.

Meselâ: Bazı gafiller, hutbenin Türkçe okunmasını istihsan ediyorlar ki, halkın bilhassa siyasî ahvalden haberleri olsun. Halbuki bu gibi ahval-i siyasiye yalandan, hileden, şeytanî fikirlerden

hâî değildir. Hutbe makamı ise, ahkâm-ı İlahiyenin tebliği için ittihaz edilmiş bir makamdır.

Sual: Avam-ı nâs Arabîden haberdar değildir, fehmedemez?

Cevab: Avam-ı nâs, zaruriyat ve müsellemat-ı diniyeye muhtaçtır. Ve hutbe makamı da bu gibi hükümlerin tebliği içindir. Bu hükümler kisve-i Arabiye içinde tafsilen değilse de icmalen avam-ı nâsa malûm ve maruftur. Maahaza lisan-ı Arabda bulunan şehamet, yükseklik, meziyet, satvet diğer lisanlarda yoktur...

İ'lem ey gafletli, sağır ve kör olarak, zulmetler içinde esbaba ibadet eden ahmaklar! Cenab-ı Hakk'ın vücub-u vücud ve vahdetine, kâinatın mürekkebatı ve zerratinın ellibeş vecihle yaptıkları şehadetlerin bir vechini yazacağım. şÖyle ki:

Eşyanın icadı, ya nefislerine veya esbaba olan isnadı, hayret ve istiğrabı mûcibdir. Bu da red ve inkârı îcab eder.

Bu dahi dalaletleri intac eder. Bu ise ızdırabat-ı ruhiye ve teşevvüşat-ı akliyeye sebep olur. Bu da ruhları ve akılları firar ettirmekle Vâcib-ül Vücud'a iltica etmeye mecbur eder. Zira her müşkilat, Onun kudretiyle hallolur.

Ve açıl

sh: » (Ms: 84)

maz düğümler, Onun iradesiyle açılır. Ve kalbler Onun zikriyle mutmain olur. Bu hakikatı şöyle bir müvazene ile izah edeceğim. şÖyle ki:

Mevcudatın fâili -yani eşyayı vücuda getiren- ya vâcib ve vâhiddir veyahut da mümkün ve kesirdir. Fâil, vâcib ve vâhid olduğu takdirde, ne külfet var ne de garabet var. Olsa bile vehmî olur. Esbaba isnad edildiği takdirde, külfet ve garabet vehmîlikten çıkar; kat'î ve hakikî bir şekilde tahakkuk eder. Çünkü kusur ve za'fiyetten hâî olmayan esbab-ı keşîreden hiç bir sebep, bir müsebbebi omuzuna kaldıramaz. Ve bir şeyin icadında gayr-ı mütenahî esbabın iştiraki lâzımdır. Meselâ: Bal arısı her şeyle alâkadar olduğundan, eğer icadı esbaba isnad edilirse, semavat ve arzın iştirakleri lâzımdır.

Maahaza, kesretin vâhidden sudûru, vâhidin kesretten sudûru kadar zahmet değildir, daha kolaydır. Meselâ: Bir kumandanın efrad-ı kesîreye verdiği intizam ve yaptırdığı işleri, o efrad-ı kesîre, kendi başlarına büyük bir müşkilattan sonra yapabilirler.

Maahaza, icadın esbaba isnadında lâyüadd külfet, garabet olmakla beraber pek çok muhalata zemin teşkil ediyor.

1- Her bir zerrede Vâcib-ül Vücud'un sıfatlarının farzı lâzımdır.

2- Uluhiyette gayr-ı mütenahî şeriklerin iştiraki lâzım gelir.

3- Her bir zerrenin hem hâkim hem mahkûm olması lâzım gelir. Kubbeli binalarda birbirine dayanmakla düşmekten kurtulan taşlar gibi.

4- Şuur, irade ve kudret gibi sıfatların her zerrede bulunması lâzım gelir. Çünkü hüsn-ü san'at bu sıfatları iktiza eder. Şu hakikati izah için birkaç misal söyleyeceğiz:

Birincisi: Şems şeffaflık sırrına binaen, şişelerin zerrelerinde, arzın denizlerinde, semanın seyyarelerinde müsavat üzerine tecelli eder.

İkincisi: Mukabele sırrına binaen, merkezdeki bir lâmbanın daireyi teşkil eden âyinelere nisbet-i in'ikası birdir.

Üçüncüsü: Nurdan veya nuranî bir şeyden tenevvür etmek ve ziya almak hususunda, bir ile bin birdir. Nuranînin iktizası öyledir.

Dördüncüsü: Müvazene sırrına binaen, hassas bir terazinin iki kefesinde iki ceviz veyahut iki güneş bulunsa; hangi kefesine bir şey ilâve edilirse, o aşağı iner; ötekisi havaya kalkar.

Beşincisi: Büyük bir sefine ile gayet küçük bir sefineyi sevk ve tahrik hususunda fark yoktur. -Kaptan; ister bir çocuk olsun, ister büyük olsun- çünkü intizam vardır.

sh: » (Ms: 85)

Altıncısı: Hayvan-ı nâtık gibi bir mahiyet-i mücerredenin küçük ve büyük efradına nisbeti, birdir.

Hülâsa: Kalil ile kesir, küçük ile büyük arasında bir şey-i vâhide isnadlarında tefavüt olmadığı, imkân dairesinde olduğu şu misaller ile tavazzuh etti. Binaenaleyh eşyada bulunan intizam, müvazene, evamir-i tekviniyeye karşı imtisal, itaat, kudret-i ezeliyenin nuraniyeti,

eşyanın iç yüzünün şeffafiyeti gibi sırlardan dolayı; bir sinekle arzın ihyası, bir ağaç ile semavatın icadı, bir zerre ile güneşin yaratılışı Vâcib-ül Vücud'a nisbetle mütesavidir. Evet müsavat ve adem-i tefavütü göz ile görünür. Bak! Mahiyeti meçhul, mu'cizatıyla malûm olan kudret-i ezeliyenin, bilhassa semerat ve sebzelerdeki nakışları, san'atları, esbaba havale edilirse, esbab altında ezilecektir.

Elhasıl: Hayatî, vücudî, nuranî şeylerin icadında üç nokta var:

Birinci Nokta: Kudretin umûr-u hasise ile zâhiren mübaşeretini görünmemek için perde olmak üzere esbab vaz'edilmiştir.

İkinci Nokta: Hayat, vücud ve nurun, dışları gibi içleri de şeffaf olduğundan, kesif perdeler hükmünde olan esbab vaz'edilmemiştir. Yalnız pek ince, nazik perdeleri andıran vesait varsa da altında dest-i kudret görünür.

 Nokta: Kudret-i ezeliyenin tesirinde, tasniinde külfet yoktur. Evet bir incir çekirdeğinden koca bir incir ağacını ve ince bir sap ile koca bir kavunu bağlayıp çıkaran kudrete hiç bir ŗey ağır gelmez. Ŗyle mu'cizatiyla malûm olan kudret sahibinin vücudu, zuhuru; kâinatın vücudundan, zuhurundan daha zhirdir. Çünki her bir masnu, kendi nefsine birkaç vecihle aynen delalet eder. Fakat Sniine, hem aynen, hem aklen çok vecihler ile delaletleri vardır. Ve hangi bir masnuun vücudu esbabdan istenilirse, bütün esbab toplanıp birbirine yardımları olsa bile, o masnuun benzerini yapamazlar...

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanın akıl ve fikir meydanı öyle bir vs'attedir ki, ihatası mümkün değildir; ve o kadar dardır ki, iğneye mahal olamaz. Evet bazan zerre içinde dönüyor, katre içerisinde yüzüyor, bir noktada hapsoluyor. Bazan de, âlemi bir karpuz gibi eline alır ve kinatı misafireten getirir, akıl odasında misafir eder. Bazan de o kadar haddini tecavüz eder, yükseğe çıkar ki; Vâcib-l Vücud'u görmeğe alıŗır. Bazan da küçülür, zerreye benzer. Bazan da semavat kadar büyür. Bazan da bir katreye girer. Bazan da fıtrat ve hilkati içine alır...

sh: » (Ms: 86)

İ'lem Eyyühel-Aziz! Cenab-ı Hakk'ın insana verdiği nimetler, ister fk olsun ister enfs olsun, bazı ŗerait altında insana gelip vusul buluyor. Meselâ: Ziya, hava, gıda, savt ve sada gibi nimetlerden insanın istifade edebilmesi ancak göz, kulak, ağız, burun gibi vesaitin açılmasıyla olur. Bu vesait, Allah'ın halk ve icadiyla olur. İnsanın eli, kesb ve ihtiyaında yalnız o vesaiti açmaktır.

Binaenaleyh o nimetleri yolda bulmuŗ gibi sahibsiz, hesabsız olduğunu zannetmesin. Ancak Mn'im-i Hakikî'nin kasdıyla gelir, insan da ihtiyaıyla alır. Sonra ihtiyaca göre in'am edenin iradesiyle bedeninde intiŗar eder.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Herhangi bir ŗeyin sonu ve hiri intizam ve gzellike evvelinden aŗaęı olmadığı gibi; zhiri ve sureti de san'at ve hikmete btınından güzel değildir. Öyle ise eŗyanın i yüzlerini ve nihayetlerini sahibsiz zannedip, tesadüflere havale etme. iekle, çiçekten çıkan semeredeki eser-i san'at ve hikmet; çekirdekle, çekirdekten çıkan filizin eser-i san'at ve nakŗından aŗaęı değildir. Binaenaleyh Sâni'-i Zülcelal hem evveldir hem hir, hem zhirdir hem btın... □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□□ □□

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'anın i'cazı tahrifine bir seddir. Evet madem Kur'an mu'cizedir, beşer onun taklidini yapamaz. Âyetleri başka kelâmlar ile tebdil edilmekle tahrif ve tağriri mümkün değildir. Çünkü müfessir, müellif, mütercim, muharref üslûblarını, kisvelerini âyâtın kisvesiyle iltibas ettiremezler. Âyetlerde i'caz damgası vardır. O damganın altında olmayan kelâmlar âyet addedilemez. Öyle ise i'caz, tahrif ve tağriri kabul etmez.

i'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Kerim nimetleri, âyetleri, delilleri ta'dad ederken

âyet-i celilesi tekrar ile zikredilmekte olduğundan şöyle bir delalet vardır ki: Cin ve insan en çok isyanlarını, en şedid tuğyanlarını, en azîm küfranlarını tevlid eden şöyle bir vaziyetleridir ki; nimet içinde in'amı görmüyorlar. İn'amı görmediklerinden Mün'im-i Hakikî'den gaflet ederler. Mün'imden gafletleri saikasıyla o nimetleri esbaba veya tesadüfe isnad ederek, Allah'tan o nimetlerin geldiğini tekzib ediyorlar. Binaenaleyh herbir nimetin bidayetinde, mü'min olan kimse Besmeleyi okusun. Ve o nimetin Allah'tan olduğunu kasdetmekle, kendisi ancak Allah'ın ismiyle, Allah'ın

sh: » (Ms: 87)

hesabına aldığını bilerek, Allah'a minnet ve şükranla mukabelede bulunsun.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsan kalben ve fikren hakaik-i İlahiyeye bakıp düşündüğü zaman, bilhassa namaz ve ibadet esnasında, gerek şeytan tarafından, gerek nefsi tarafından pek fena, pis ve çirkin vesveseler, hatıralar, sinekler gibi kalbe, akla hücum ederler. Bu gibi hevaî, vehmî ve çirkin şeylerin def'iyle uğraşan adam, o vesveselere mağlub olur. Ancak onları mağlub edip kaçırmak çaresi, müdafaayı terk edip onlar ile uğraşmamaktır. Evet arılar ile uğraşıldıkça onlar hücumlarını artırırlar. Onlara karışılmadığı takdirde, insanı terkeder, giderler. Hem de o gibi vesveselerin, ne hakaik-i İlahiyeye ve ne de senin kalbine bir mazarratı yoktur. Evet pis bir menzilin deliklerinden semanın güneş ve yıldızlarına, cennetin gül ve çiçeklerine bakılırsa, o deliklerdeki pislik ne bakana ve ne de bakılana bulaşmaz. Ve fena bir tesir etmez. (Haşiye)

(Haşiye): O çirkin sözler senin kalbinin sözleri değil. Çünkü senin kalbin ondan müteessir ve müteessiftir. Belki kalbe yakın olan lümme-i şeytanîden geliyor. Meselâ: Sen namazda, Kâ'be karşısında, huzur-u ilâhîde âyâtı tefekkürde olduğun bir halde, şu tedai-i efkâr seni tutup en uzak malayaniyat-ı rezileye sevkeder. Meselâ: Âyinenin içindeki yılanın timsali ısırmaz. Ateşin misali yakmaz. Ve necasetin görünmesi âyineyi telvis etmez.

İ'lem Eyyühe's-Said! Nedir bu gurur ve nedir bu gaflet? Nedir bu haşmet, nedir bu istiğna, nedir bu azamet? Elindeki ihtiyar bir kıl kadardır ve iktidarın bir zerre kadardır. Ve hayatın söndü, ancak bir şu'le kaldı. Ömrün geçti, şuurun söndü, bir lem'a kaldı. Şöhretin gitti, ancak bir an kaldı...

Zamanın geçti kabirden başka mekânın var mı? Bîçare! Aczine ve fakrına bir had var mı? Emellerin nihayetsizdir, ecelin yakındır. Evet böyle acz ve fakrınla iktidar ve ihtiyardan hâlî bir insanın ne olacak hali? Hazain-i rahmet sahibi Hâlık-ı Rahman-ür Rahîm'e, böyle bir acz ile itimad etmek lâzımdır. Odur herkese nokta-i istinad. Odur her zaîfe cihet-i istimdad...

sh: » (Ms: 88)

[illegible]

□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □

[illegible]

□ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ □

[illegible][illegible][illegible]

0000 000000 0000 0 00 0000000000 000 0 0000000000 0000000000 000000000000 000000000000 0000

0000 00 000000 0000000000 0000000000 0000000000 0000000 0 000000000000 0000

0000000 0000000000 00000000 00000000 0000000 000000 00

00000000000000 0000000 00000 000000000000000000 00000000 000000

00000000000000 00000 00000 00 0000000000 00000 00000000 00000 00000000 0000 0000

000000000000000 00000000 0000000000000000 00000 0000 000000000 000000000 00000000 00000 0000

00000000000000 0000 00000 00 000000 000000000 0000000000 00000000000

00000000000 0000 0000000000 00000000 00000000000 00 00000000000 0000000 0000000 0000

0000000000 00000000 00 00000000 00000000 0000 00000000000000 ,0000000 00000000000

00000000 ,00000000 00 00000 000000000

00000000 00000000 0000000 0 000000000000 000000000000 0 00000000000000000000 00

sh: » (Ms: 89)

Özellikle bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir. Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir. Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir. Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

Bu türden bir durumun önlenmesi için gerekli önlemleri almak gerekmektedir.

0000 0000000000 000 000000 000000000000

00000000000000 000000 00000 000 000000 000000 0000000 00000000 0000000000 0000000000

0000 00000 000000000 000000 00000000 0000000000000 000000 0000 000000

0000000 000000000 0000000 000000 000 00000000 00000000

00000000000000 000 0000000000 000000000000 00 000 0000000 00

000000000000000 0000000 0000000 ;000 0000000 00000000

00000000 00000000 0000000 000 0000000000 0000000 000000 0000000000

000 00000000 00000000000 00000 00 000 00000000 0000000 0000000

sh: » (Ms:90)

(Bu kısım, müellifin kendi Türkçesidir)

BİN ÜÇYÜZOTUZDOKUZ TARİHİNDE, MECLİS-İ MEB'USANA HİTABEN YAZDIĞIM BİR
HUTBENİN SURETİDİR

00000000000 00000000000 0000000 0000000

Hâmisen: Enbiya'nın ekseri şarkta ve hükemanın ağlebi garbda gelmesi kader-i ezelînin bir remzidir ki, şarkı ayağa kaldıracak din ve kalbdır, akıl ve felsefe değil. Şarkı intibaha getirdiniz, fıtratına muvafık bir cereyan veriniz. Yoksa, sa'yniz ya hebaen gider veya muvakkat, sathî kalır...

Sâdisen: Hasmınız ve İslâmiyet düşmanı olan firenkler dindeki lâkaydlığınızdan pek fazla istifade ettiler ve ediyorlar. Hattâ diyebilirim ki, hasmınız kadar İslâma zarar veren, dinde ihmalinizden istifade eden insanlardır. Maslahat-ı İslâmiye ve selâmet-i millet namına, bu ihmali a'male tebdil etmeniz gerektir. Görülmüyor mu ki, İttihadcılar o kadar hârîka azm ü sebat ve fedakârlıklarıyla, hattâ İslâm'ın şu intibahına da bir sebep oldukları halde, bir derece dinde lâübalilik tavrını gösterdikleri için, dâhildeki milletten nefret ve tezyif gördüler. Hariçteki İslâmlar dindeki ihmallerini görmedikleri için hürmeti verdiler.

Sâbian: Âlem-i küfür, bütün vesaitiyle, medeniyetiyle, felsefesiyle, fûnunuyla, misyonerleriyle âlem-i İslâma hücum ve maddeten uzun zamandan beri galebe ettiği halde, -âlem-i İslâma- dinen galebe edemedi. Ve dâhilî bütün fırak-ı dâlî-i İslâmiye de, birer kemmiye-i kalile-i muzırira suretinde mahkûm kaldığı; ve İslâmiyet metanetini ve salabetini sünnet ve cemaatle muhafaza eylediği bir zamanda, lâübaliyane, Avrupa medeniyet-i habise kısmından süzülen bir cereyan-ı bid'atkârane, sinesinde yer tutamaz. Demek âlem-i İslâm içinde mühim ve inkılabvari bir iş görmek, İslâmiyetin desatirine inkıyad ile olabilir, başka olamaz. Hem olmamış, olmuş ise de çabuk ölüp, sönmüş...

Sâminen: Za'f-ı dine sebep olan Avrupa medeniyet-i sefihanesi yırtılmağa yüz tuttuğu bir zamanda ve medeniyet-i Kur'anın zuhura yakın geldiği bir anda, lâkaydane ve ihmalkârane müsbet bir iş görülmez. Menfîce, tahribkârane iş ise, bu kadar rahnelere maruz kalan İslâm zâten muhtaç değildir.

Tâsian: Sizin bu "İstiklal Harbi"ndeki muzafferiyetinizi ve âlî hizmetinizi takdir eden ve sizi can u dilden seven, cumhur-u mü'minîndir. Ve bilhassa tabaka-i avamdır ki sağlam müslümanlardır. Sizi ciddî sever ve sizi tutar ve size minnettardır ve fedakârlığınızı takdir ederler. Ve, intibaha gelmiş en cesîm ve müdhiş bir kuvveti size takdim ederler. Siz dahi, evamir-i Kur'aniyeyi imtisal ile onlara ittisal ve istinad etmeniz maslahat-ı İslâm namına zarurîdir. Yoksa, İslâmiyetten tecerrüd eden bedbaht, milliyetsiz Avrupa meftunu firenk mukallidleri,

sh: » (Ms: 92)

avam-ı müslimîne tercih etmek, maslahat-ı İslâma münafî olduğundan, âlem-i İslâm nazarını başka tarafa çevirecek ve başkasından istimdad edecek...

Âşiren: Bir yolda dokuz ihtimal-i helâket, tek bir ihtimal-i necat varsa; hayatından vazgeçmiş, mecnun bir cesur lâzım ki o yola sülûk etsin. Şimdi, yirmidört saatten bir saati işgal eden farz namaz gibi zaruriyat-ı diniyede, yüzde doksandokuz ihtimal-i necat var. Yalnız, gaflet ve tenbellik haysiyetiyle, bir ihtimal zarar-ı dünyevî olabilir. Halbuki feraizin terkinde, doksandokuz ihtimal-i zarar var. Yalnız gaflet ve dalalete istinad, tek bir ihtimal-i necat olabilir. Acaba dine ve dünyaya zarar olan ihmal ve feraizin terkine ne bahane bulunabilir? Hamiyet nasıl müsaade eder?

Bahusus bu güruh-u mücahidîn ve bu yüksek meclisin ef'ali taklid edilir. Kusurlarını millet ya taklid veya tenkid edecek; ikisi de zarardır. Demek onlarda hukukullah, hukuk-u ibadî da tazammun ediyor. Sırr-ı tevatür ve icmaı tazammun eden hadsiz ihbaratı ve delaili dinlemeyen ve safsata-i nefis ve vesvese-i şeytandan gelen bir vehmi kabul eden adamlarla, hakikî ve ciddî iş görülmez.

Şu inkılab-ı azîmin temel taşları sağlam gerek. Şu meclis-i âlînin şahsiyet-i maneviyesi, sahib olduğu kuvvet cihetiyle mana-yı saltanatı deruhde etmiştir. Eğer şeair-i İslâmiyeyi bizzât imtisal etmek ve ettirmekle mana-yı hilafeti dahi vekaleten deruhde etmezse, hayat için dört şeye muhtaç fakat an'ane-i müstemirre ile günde lâakal beş defa dine muhtaç olan şu fıtratı bozulmayan ve lehviyat-ı medeniye ile ihtiyacat-ı ruhiyesini unutmayan bu milletin hacat-ı diniyesini Meclis tatmin etmezse, bilmeceburiye mana-yı hilafeti, tamamen kabul ettiğiniz isme ve lafza verecek. O manayı idame etmek için kuvveti dahi verecek. Halbuki meclis elinde bulunmayan ve meclis tarîkiyla olmayan böyle bir kuvvet, inşikak-ı asâya sebebiyet verecektir. İnşikak-ı asâ ise, □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ âyetine zıddır. Zaman cemaat zamanıdır. Cemaatin ruhu olan şahs-ı manevî daha metindir ve tenfiz-i ahkâm-ı şer'iyeye daha ziyade muktedir. Halife-i şahsî, ancak ona istinad ile vezaifi deruhde edebilir. Cemaatin ruhu olan şahs-ı manevî eğer müstakim olsa, ziyade parlak ve kâmil olur. Eğer fena olsa, pek çok fena olur. Ferdin, iyiliği de fenalığı da mahduddur. Cemaatin ise gayr-ı mahduddur. Harice karşı kazandığınız iyiliği, dâhildeki fenalıkla bozmayınız. Bilirsiniz ki ebedî düşmanlarınız ve zıdlarınız ve hasımlarınız, İslâmın şeai

sh: » (Ms:93)

rini tahrib ediyorlar. Öyle ise zarur vazifeniz, Őeairi ihya ve muhafaza etmektir. Yoksa Őuursuz olarak Őuurlu düŐmana yardımdır. Őeairde tehavn, za'f-ı milliyeti gösterir. Za'f ise düşmanı tevkif etmez, teŐci' eder...

                                   *                                     

* * *

 'lem eyyühel-aziz!

(Ey aziz kardeŐim bil ki!)

 'lem Eyyühel-Aziz! Hakaik-i imaniyeyi isbat için  rad edilen bürhan ve delilleri tedkik ederken, Şu kocaman neticeyi bu zaîf, nahif delil intac edemez diye tenkidatta bulunma. Zira za'fiyetiyle ittiham etti in o delilin sa ında ve solunda bulunan takviye kuvvetleri ve k t'aları pek çoktur. Evet İslâmiyet'in sıdkına delalet eden Őahidlerden, Őeh dlerden, brhanlardan, delillerden, emarelerden her birisi, o müdafaa meydanında arkadaŐını himaye etmekle sıhhat raporunu imzalayarak sağlam olduğunu tasdik eder. O da, onun ilim ve haberine ehl-i vukuf olur. Çünki hakaik-i imaniyede hedef sbuttur, nefy değildir. Sabit olan bir Şeyi gösterenlerin biri, bin gibidir. Zira sbutta gösterenlerin gösterme tarzları birbirine uygun ve muvafık olduğundan, her birisi ötekileri tezkiye ve tasdik etmiş olur. Nefy cihetinde, nefyedenlerin Őehadetlerinde tevafuk yoktur. Nefylerine mtehalif esbab gösterirler. Bunun için, Őehadetleri birbirinin sıhhatine delil olamaz. Çünki tevafuk yok.

 'lem Eyyühel-Aziz! Bazan bir Şeye Şiddetli muhabbet, o Şeyin inkârına sebep olur. Ve keza Őiddet-i havf ve gayet azamet ve aklın ihatasızlı ı da ink ra sebep olur.

 'lem Eyyühel-Aziz! Hanzalenin çekirdeğinde hanzale ağacı mündemiç ve dâhil olduğu gibi, Cehennem'in de küfür ve dalalet tohumunda müstetir bulunduğunu, Őuhud  bir yak n ile müŐahede ettim. Ve keza nasılki hurmanın çekirdeği, hurma a acına h miledir. Aynen yle de, iman habbesinde de Cennet'in mevcut olduğunu hads-i kat'  ile gördüm. Çünki o çekirdeklerin ağaçlara tahavvül ve inkılabları garib olmadığı

sh: » (Ms:94)

gibi, küfür ve dalalet manası da tazib edici bir Cehennem'i, iman ve hidayet de bir Cennet'i intac edeceğinde istib'ad yoktur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Tohum olacak bir habbenin kalbi, yani iği delindiği zaman, elbette snbllenip neşv ü nema bulamaz; ölür gider. Kezalik ene ile tabir edilen enaniyetin kalbi, Allah Allah zikrinin şua ve hararetiyle yanıp delinirse, büyüyüp gafletle firavunlaşamaz. Ve Hâlık-ı Semavat ve Arz'a isyan edemez. O zikr-i İlahî sayesinde, ene mahvolur.

İşte Nakşibendîler, zikir hususunda ittihaz ettikleri zikr-i hafî sayesinde kalbin fethiyle, ene ve enaniyet mikrobunu öldürmeğe ve şeytanın emirberi olan nefis-i emmarenin başını kırmağa muvaffak olmuşlardır. Kezalik Kadirîler de zikr-i cehrî sayesinde tabiat tagutlarını tar ü mar etmişlerdir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Âlemde her şeyin yüzünde hikmet eserleri göründüğü gibi en uzak, en geniş, en ince kesretin tabakaları üstünde de hikmet, ihtimam eserleri görülmektedir. Evet kesret ve tekessrn mntehası ve neticesi olan insanın sahife-i vechinde, cebhesinde, cildinde, ellerinin iğlerinde kalem-i kader ile pek çok çizgiler, hatlar, nakışlar, nişanlar yazılmıştır. Malmdur ki, insanın şu sahfelerinde yazılan o kelimeler, harfler, noktalar, harekeler, ruh-u insanîde bulunan manalara, maneviyatlara delalet ettikleri gibi, fıtratında kader tarafından yazılan mektublara da işaretleri vardır. Arkadaş, insanın geğen sahfelerine kaderin yazdığı haşiye, tesadüf ve ittifakın dhlne bir menfez bırakmamıştır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! şu dünya hayatına muhabbetle mübtela olan bazı insanlar, o hayatın vücuda gelmesinden maksad ve gaye, yalnız o hayata hizmet ve o hayatın bekası olup, başka bir faidesi olmadığını, yani Fâtır-ı Hakîm'in zevilhayatta ve cevher-i insaniyette vedia olarak koyduğu bütün cihazat-ı acibe ve techizat-ı hârikanın, seri-öz zeval olan şu hayatın hıfzı ile bekası için verildiğini zannediyorlar. Halbuki kaziye öyle olduğu takdirde, kâinattaki gayr-ı mütenahî nizamların şehadetleriyle, sath-ı âlemde görünen hikmet, inayet, intizam, adem-i abesiyete olan delil ve bürhanların, makse olarak abesiyete, israfa, intizamsızlığa, adem-i hikmete delil ve bürhan olmaları lâzım gelecektir.

Arkadaş! Şu dünyevî hayatın faideleri pek çoktur. O faidelerden, hayat sahibine -tasarruf ve hizmeti nisbetinde- bir hisse ayırdıktan sonra bâki kalan gayeler, semereler Fâtır-ı Hakîm'e raci'dir. Evet insan ve insanın hayatı esma-i İlahiyenin tecelliyatına bir tarladır. Ve

sh: » (Ms:95)

Cennet'te rahmet-i İlahiyenin enva'ının cilvelerine mazhardır. Ve hayat-ı uhreviyenin hârika ve gayr-ı mütenahî semereleri için bir fidanlık veya bir çekirdektir. Demek insan bir sefine kaptanı gibidir. Sefinenin gayr-ı mahdud faidelerinden, kaptanın alâka ve hizmeti nisbetinde kendisine verilir. Bâki kalan kısmı sultana raci'dir. İnsan da, sefine-i vücuduyla alâkası derecesinde o vücudun hayatdar semeratından hissesini alır. Mütebâkisi, Sultan-ı Ezelf'e aittir...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dünyanın lezzetleri, zevkleri ve zînetleri, Hâlıkımızı, Mâlikimizi ve Mevlâmızı bilmediğimiz takdirde cennet olsa bile cehennemdir. Evet öyle gördüm ve öyle de zevkettim. Bilhassa şefkatin ateşini söndürecek, marifetullahtan başka bir şey var mıdır? Evet marifetullah olduktan sonra, dünya lezzetlerine iştiha olmadığı gibi Cennet'e bile iştiyak geri kalır.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Dünyada cereyan eden ve husule gelen her bir şeyin iki vechi vardır. Biri âhirete bakar ki, nefs-ül emirde en sabit, en ağır bu vecihdir. İkincisi dünyaya, nefesine ve hevaya bakar. Bu vecih, hakaret, hiffet ve zevalden öyle bir mevkidedir ki, kalbin teessürüne, teellümüne, ızdırabına, düşüncelerine bâis olacak bir kıymette değildir.

İ'lem Eyyühel-Aziz! İnsanların öyle eblehleri vardır ki, şeffaf bir zerrede şemsin timsalini veya bir çiçeğin renginde şemsin tecellisini görse; şemsin o timsal ve tecellisinden, hakikî şemsin bütün levazımatını, hattâ âleme merkez olmasını ve seyyarata olan cezbini taleb edip isterler. Maahaza, o zerrede veya o çiçekte gördüğü timsal ve tecellinin bir ârizadan dolayı kayboldukları zaman, basar ve basiretinin körlüğü dolayısıyla hakikî şemsin inkârına zehab ederler. Ve keza o eblehler tecelli ile husule gelen vücud-u zıllîyi, vücud-u hakikî ve aslıden fark edemezler, birbiriyle iltibas ederler. Bunun için, bir şeyde şemsin timsalini, gölgesini gördükleri zaman, şemsin hararetini, ziyasını ve sair hususiyatını da istemeye başlarlar.

Ve keza o eblehler sinek, böcek ve sair küçük ve hasis şeylere bakarken, onlarda pek yüksek bir eser-i san'at ve hikmet görmekle, derler: "Sâni' bunlara pek fazla ehemmiyet vermiştir. Bir

sineğin ne kıymeti olabilir ki bu kadar masraflara, külfetlere mahal olsun?”

Arkadaş! Bu gibi eblehleri ikna' ve işkallerini def' için, dört şeyin bilinmesi lâzımdır.

sh: » (Ms: 96)

Birincisi: Cenab-ı Hakk'ın rububiyetinin kemaliyle alâkadar olan her şey Onu tavsif eder. Fakat o şeyin, rububiyetine mazhar olduğu münasebetiyle, kemalinin de mahall-i tecellisi olur. Fakat, o kemal ile muttasıf olamaz.

İkincisi: Her şeyden Cenab-ı Hakk'ın nuruna bir kapı açılır. Bu kapılardan birisinin kapanması, gayr-ı mütenahî sair kapıların da kapanmasını istilzam etmez. Fakat, hepsinin bir miftah ile açılması mümkündür.

Üçüncüsü: İlm-i muhitten in'ikas eden kader, her şeyde esma-i nuriyeden bir hisse tersim etmiştir.

Dördüncüsü:

□□□□□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□□

Bu âyetlerin sarahatine göre, her şeyin vücudu “Kün” emriyle bağlı olduğu gibi; bütün eşyanın icad ve sonradan ihyaları, bir nefs-i vâhidenin icad ve ihyası gibidir. Demek icad Cenab-ı Hakk'a isnad edilirse, bu kadar rahat ve kolay olur. Amma esbaba veya eşyanın kendilerine isnad edildiği zaman, bütün ukalânın ve eblehlerin hükümlerinden neş'et eden muhalâtı kabul etmeleri lâzım gelir...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan, hakikatları durub-u emsal ile beyan ediyor. Çünkü daire-i uluhiyete ait hakaik-i mücerrede, daire-i mümkinatta ancak misaller ile temessül ve tavazzuh eder. Mümkin ve miskin olan insan da, daire-i imkânda misallere bakarak, fevkinde bulunan daire-i vücubun şuunatını, ahvalini düşünür.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Her şeyin içine melekût, dışına da mülk denir. Bu itibarla insan ile kalb, birbirine hem zarf, hem mazruf olur. Çünkü insan mülk cihetiyle kalbe zarf olur. Melekût cihetiyle de mazruf olur.

Bu kaide arş ile kevn hakkında da tatbik edilir. Şöyle ki: Arş; Zâhir, Bâtın, Evvel, Âhir isimlerinin halita ve karışığıdır. Bu halitada dâhil olan İsm-i Zâhir itibariyle arş, mülk; kevn, melekût olur. İsm-i Bâtın itibariyle arş, melekût; kevn, mülk olur. Demek arşa ism-i Zâhir nazarı ile bakılırsa; kendisi zarf, kevn de mazruf olur. İsm-i Bâtın gözü

sh: » (Ms: 97)

ile bakılırsa; kendisi mazruf, kevn zarf olur. Ve keza ism-i Evvel itibariyle اَوَّلُ كَیْنٍ مَعْنَاهُ اَوَّلُ مَا بَدَا لَهُ الْوَحْدَانُ
 اَوَّلُ عَالَمِ الْمَوْجُودَاتِ
 âyetinin işaret ettiği kevnin bidayetini içine alıyor. Ve ism-i Âhir itibariyle اٰخِرُ كَیْنٍ مَعْنَاهُ اٰخِرُ مَا بَدَا لَهُ الْوَحْدَانُ
 اٰخِرُ عَالَمِ الْمَوْجُودَاتِ
 hadîs-i şerifinin ima ettiği kevnin nihayetini içine alıyor.

Demek Arş öyle bir halitadır ki, şu dört isimden aldığı hisseler ile kevn ve vücudun sağını, solunu, üstünü ve altını ihata etmiş olur.

İ'lem Eyyühel-Aziz! Acz, nidanın madenidir. İhtiyaç duanın menbaıdır.

Feya Rabbî, ya Hâlıkî, ya Mâlikî! Seni çağırmakta hüccetim hacetimdir. Sana yaptığım dualarda uddetim fâkatimdir. Vesilem fıkdan-ı hile ve fakrimdir. Hazinem aczimdir. Re's-ül malım, emellerimdir. Şefiim, Habibin (Aleyhissalâtü Vesselâm) ve rahmetindir. Afveyle, mağfiret eyle ve merhamet eyle yâ Allah yâ Rahman yâ Rahîm! Âmîn!

sh: » (Ms: 98)